

**Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького**

ВАЩЕНКО Андрій Миколайович

УДК 378.635.5

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 - „Теорія і методика професійної освіти”

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
СЕМЕНОВА Алла Василівна,
Південноукраїнський державний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського,
кафедра педагогіки, доцент кафедри.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор **ГРЯЗНОВ Ігор Олександрович**,
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана
Хмельницького, начальник докторантури;

кандидат педагогічних наук **ІВАНЧЕНКО Євгенія Анатоліївна**,
Одеський інститут фінансів Українського державного університету економіки і
фінансів, кафедра вищої математики, комп'ютерної техніки та інформаційних
систем, доцент кафедри.

Провідна установа – Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, кафедра загальної педагогіки, Міністерство
освіти і науки України.

Захист відбудеться “22” грудня 2006 р. о 13:00 годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради К 70.705.03 Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за адресою: 29003,
м. Хмельницький – 3, вул. Шевченка, 46.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії
Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (29003,
м. Хмельницький, вул. Шевченка, 46).

Автореферат розісланий “16” листопада 2006 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Ю. І. Сердюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена перспективними завданнями, що визначені Державною програмою розвитку Збройних сил України на 2006-2011 роки, а саме: до кінця 2007 року реформувати існуючу систему атестування офіцерів, узгодити її з системою ротації, впровадити механізми цілеспрямованого управління кар'єрою за всією вертикаллю службового росту. Саме тому значну роль у військово-професійній підготовці майбутніх офіцерів Збройних сил України педагогіка вищої школи надає формуванню професійної мобільності як важливої складової професіоналізації та службово-професійної діяльності офіцерів Збройних сил України.

Зацікавленість професійною мобільністю спеціалістів викликана радикальними змінами зовнішнього середовища: переходом до демократичної і правової держави та ринкової економіки, необхідністю наближення її до світових тенденцій військового, економічного і суспільного розвитку.

Аналізу мобільності приділена увага у класичних працях соціологів Т. Заславської, М. Б'ютла, Р. Ривкіної, Н. Смелзера, П. Сорокіна та ін. З позиції психології питання професійної мобільності відображені в працях Ф. Гайсіна, Ф. Фаїзова, Л. Шевченко та ін. Цілеспрямовано проблема професійної мобільності представників різних професій досліджується в працях М. Дмитрієвої, Є. Іванченко, В. Кабаліної, Н. Лукашевича, С. Розума, М. Шабанової та ін.

Питання професійної мобільності офіцерів Збройних сил України набуло актуальності з прийняттям у 2004 році Стратегічного оборонного бюлетеня України (Біла книга України) на період до 2015 року, в якому визначено, що реалізуючи свій зовнішньополітичний курс на зміцнення миру та стабільності, відповідно до проголошених національних інтересів, норм міжнародного права, Україна прагне адаптувати свої Збройні сили, інші військові формування держави до основних пріоритетів забезпечення національної безпеки України.

Проте, необхідно відзначити, що проблема формування саме професійної мобільності офіцерів Збройних сил України, з урахуванням особливостей педагогічного процесу ВВНЗ, недостатньо поставала предметом наукових досліджень. Наявність суперечностей між наявною та необхідною, відповідно вимогам сьогодення, системою атестування офіцерів та управління кар'єрою за всією вертикаллю службового росту й зумовлює вибір теми дослідження **„Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою частиною наукової теми кафедри педагогіки „Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців”, що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Південноукраїнського державного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Автором досліджувалась педагогічна технологія формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах. Тему дисертації затверджено Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 4 від 25 листопада 2004 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології (протокол № 1 від 25 січня 2005 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах.

Предмет дослідження – професійна мобільність майбутніх офіцерів та її формування у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічну технологію формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах з визначенням і перевіркою відповідних педагогічних умов.

Гіпотеза дослідження – формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах відбуватиметься продуктивно в межах нової педагогічної технології, яка передбачає реалізацію таких педагогічних умов: організацію навчального процесу з використанням методів непрямого управління; особистісно орієнтований підхід до військово-професійної підготовки офіцерів Збройних сил України; сприяння становленню позитивної професійної „Я-концепції” офіцерів Збройних сил України у процесі навчання.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати основні теоретичні підходи до проблеми формування мобільності у сучасній психологічно-педагогічній літературі, а також уточнити та науково обґрунтувати сутність понять „службово-професійна діяльність офіцерів Збройних сил України”, „професійна мобільність офіцерів Збройних сил України”.

2. Розробити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості професійної мобільності офіцерів Збройних сил України.

3. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, що сприяють формуванню професійної мобільності офіцерів Збройних сил України.

4. Розробити та експериментально перевірити педагогічну технологію формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі навчання.

Методологічними засадами дослідження стали філософські положення про соціальну природу особистості, детермінацію діяльності об'єктивними та суб'єктивними чинниками; концептуальні положення про взаємозв'язок та

взаємообумовленість педагогічних явищ і процесів; положення теорії пізнання про системно-організовану професійну діяльність та особистісно орієнтований підхід.

Теоретичними джерелами дослідження стали положення щодо проблем і перспектив розвитку системи військової освіти в умовах реформування Збройних сил України, які закріплені у Державній програмі реформування та розвитку Збройних сил України, Концепції військової освіти в Україні, Законі України „Про вищу освіту”; наукові праці вчених, в яких висвітлено сутність специфіки професійної праці (Н. Кузьміної, З. Курлянд, О. Савченко, В. Сластьоніна, Р. Хмелюк та ін.); результати наукових досліджень, що присвячені загальним питанням професійної готовності особистості (М. Д’яченко, Л. Кандибович, А. Ліненко, А. Столяренко, Д. Узнадзе та ін.); наукові доробки щодо особливостей та специфіки професійної діяльності офіцера Збройних сил (Д. Іванова, В. Мандрагелі, Я. Подоляка та ін.); праці, в яких відображено загальні питання підготовки офіцера Збройних сил (А. Барабанщикова, Д. Волкогорова, В. Іванова, В. Стрежньова та ін.); результати сучасних досліджень щодо підготовки офіцера Збройних сил України (О. Бойка, В. Воловник, І. Грязнова, М. Нещадима, В. Ройляна, В. Ягупова та ін.).

Методи дослідження: – *теоретичного рівня:* вивчення, аналіз та узагальнення психолого-педагогічної, навчально-методичної та військової літератури з проблеми професійної підготовки офіцерів ЗСУ з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми професійної мобільності офіцерів ЗСУ, щодо забезпечення відповідних педагогічних умов; усвідомлення науково-теоретичних і дослідних даних для розробки педагогічної технології формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ; – *методи емпіричного рівня:* анкетування, інтерв’ю, бесіди, тестування викладачів, курсантів з метою визначення компонентів професійної мобільності в навчальному процесі вищого військового навчального закладу; *обсерваційні* (спостереження, ранжування, методи експертної оцінки); *педагогічний експеримент* (діагностувальний, констатувальний, формувальний); – *методи математичної статистики:* статистична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі Одеського ордена Леніна інституту Сухопутних військ, Національної академії Збройних сил України, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького та Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса).

Експериментальною роботою було охоплено 108 науково-педагогічних працівників, командирів та 167 курсантів. У формувальному експерименті взяли участь 120 курсантів.

Наукова новизна дослідження:

Вперше: – розроблено і науково обґрунтовано педагогічну технологію формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах;

– визначено, теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено педагогічні умови, що сприяють більш продуктивному формуванню зазначеної мобільності та розкрито їх взаємозв'язок; здійснено компонентний аналіз професійної мобільності офіцерів Збройних сил України;

– визначено критерії, показники та рівневу характеристику професійної мобільності офіцерів Збройних сил України.

Конкретизовано сутність і структуру понять „службово-професійна діяльність офіцерів Збройних сил України”; „професійна мобільність офіцерів Збройних сил України”.

Подальшого розвитку дістало застосування особисто орієнтовного підходу в професійній підготовці майбутніх офіцерів Збройних сил України.

Практична значущість дослідження полягає в розробці методики діагностики рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів Збройних сил України; упровадження педагогічної технології формування професійної мобільності офіцерів Збройних сил України у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах; розробці науково-методичних матеріалів щодо вдосконалення процесу навчання, спрямованого на формування і розвиток військово-професійних, соціальних та індивідуальних якостей майбутніх офіцерів Збройних сил України. Матеріали дослідження знайшли практичне відображення в розробці й упровадженні спецкурсу „Основи професійної мобільності офіцерів Збройних сил України” у межах курсу „Основи військового управління”.

Результати дослідження впроваджено в процес професійної підготовки офіцерів у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (м. Хмельницький) (акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 18.01.2006 р. № 26/124), Одеському інституті Сухопутних військ (акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 28.12.2004 р. № 255).

Достовірність отриманих результатів забезпечувалася методичним і теоретичним обґрунтуванням вихідних концептуальних положень; використанням системи методів дослідження, адекватних його предмету, меті і завданням; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези.

Особистий внесок здобувача: у посібнику „Теоретичні засади військового управління” полягає в розкритті сутності історичного аспекту розвитку управлінської думки; в роботі „Основи військового управління” – в структуризації підходів викладання теоретичних основ управління військами.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися на міжнародній науково-методичній конференції „Управління якістю підготовки фахівців” (м. Одеса, 2004), міжнародній науково-практичній конференції „Україна – суб’єкт європейського освітнього простору” (м. Київ, 2005), всеукраїнській науково-практичній конференції „Проблеми сучасної педагогічної освіти” (м. Ялта, 2005), міжвузівській науково-практичній конференції „Сучасні напрямки розвитку Сухопутних військ ЗС України” (м. Одеса, 2005), молодіжній науковій конференції „Використання сучасних інформаційних технологій у підготовці та професійній діяльності правознавців” (м. Одеса, 2005).

Публікації. Зміст та результати дисертаційного дослідження відображено в 11 наукових публікаціях, 9 з них – одноосібні, 5 з яких – у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура роботи. Дисертації складається зі списку умовних скорочень, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст дисертації виконано на 175 сторінках. У тексті ілюстративний матеріал поданий у 8 таблицях та на 16 рисунках. Список використаних джерел налічує 263 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об’єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження, висвітлено його методологічні та теоретичні засади, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів та структуру дисертаційної роботи.

У першому розділі „**Теоретичні засади формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах**” проаналізовано стан досліджуваної проблеми з метою з’ясування поглядів відомих педагогів, просвітян, військових учених на процес професійної підготовки військовослужбовців; розглянуто особливості сучасного стану професійної підготовки офіцерів Збройних сил України (ЗСУ) у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ); проведено аналіз теоретичних підходів щодо проблеми професійної мобільності офіцерів ЗСУ; розглянуто особливості зміни посади особами офіцерського складу ЗСУ на сучасному етапі; здійснено науковий аналіз сутності поняття „професійна мобільність”; визначена структура професійної мобільності офіцерів ЗСУ та конкретизовано педагогічні умови формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ: особистісно орієнтований підхід до військово-професійної підготовки офіцерів ЗСУ, організація навчального процесу з використанням методів непрямого управління, сприяння

становленню позитивної професійної „Я-концепції” офіцерів ЗСУ у процесі навчання.

Аналіз літератури засвідчив, що головним завданням системи військової освіти є підготовка до військово-професійної діяльності офіцерських кадрів тактичної, оперативно-тактичної та оперативно-стратегічної ланок військового управління як еліти ЗСУ, а також підготовка військовослужбовців за контрактом та військових фахівців для формування кадрового резерву.

Водночас, в умовах скорочення чисельності ЗСУ та їх поступового переходу на контрактну основу комплектування, необхідні інноваційні підходи до функціонування військової освіти.

Теоретичний аналіз статутів, обов'язків і характеру діяльності офіцерів ЗСУ, свідчить про те, що вони є, в першу чергу, управлінцями. Як визначають науковці, незалежно від того скільки існує управлінських ланок в органі управління, керівників традиційно ділять на три категорії, до яких висуваються необхідні особистісні вимоги, що відрізняються наявністю та рівнем прояву певних якостей, здібностей, властивостей, умінь, які визначаються їхнім посадовим положенням та відповідно впливають на службове переміщення.

Оскільки Збройні сили мають ієрархічно побудовану структуру, зміна посади офіцерами ЗСУ є, не що інше як рух в структурі системи управління військами (рух, рухливість (від лат. mobilis – рухомий, пересувний) – мобільність).

Теоретичний аналіз підходів до сутності поняття мобільності, наукові доробки щодо понять трудової та професійної мобільності В. Кабаліної, М. Лукашевича, М. Комарова, В. Горшкова, М. Андрамонова, Н. Мурадяна, Є. Іванченко дозволив нам конкретизувати поняття **професійна мобільність офіцера ЗСУ** – це інтегрована сукупність соціальних, індивідуальних та військово-професійних якостей особистості офіцера, які забезпечують продуктивне виконання покладених на нього обов'язків службово-професійної діяльності у встановлений термін з мінімальними витратами людських ресурсів і матеріальних засобів на будь-якій посаді, як у мирний, так і у воєнний час, а також надають змоги планувати свою кар'єру та професійний ріст.

Виходячи з аналізу сутності професійної мобільності офіцера ЗСУ, компонентами професійної мобільності офіцера Збройних сил є: соціальний, індивідуальний, військово-професійний. У зв'язку з відмінністю управлінської діяльності офіцерів Сухопутних військ ЗСУ (командна, командно-штабна, штабна) конкретизація елементів компонентів професійної мобільності офіцерів ЗСУ нами було зроблена за наступними групами: елементи, що впливають на прийняття рішення, елементи, які впливають на реалізацію рішення таким чином – соціальний компонент: гуманність, справедливість, патріотизм, загальна культура, комунікабельність, координаційні уміння; індивідуальний компонент: лідерські якості, самовдосконалення, вольові якості,

мобілізаційні якості, самовідношення, відповідальність; військово-професійний компонент: авторитетність, загальна освіченість, мотивація до професійного самовдосконалення, компетентність, професійне діловодство, мотивація на військову службу.

З точки зору психолого-педагогічних досліджень (В. Стасюк) педагогічні умови – обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей.

Нами конкретизовано педагогічні умови формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ:

Перша умова – особистісно орієнтований підхід до військово-професійної підготовки офіцерів ЗСУ. У сучасній педагогіці існує низка концепцій, кожна з яких розглядає особистісну освіту з різних позицій: центрований на особі підхід в освіті (К. Роджерс); психолого-дидактична концепція, заснована на принципі суб'єктності (І. Якиманська); позиційно-дидактична концепція (В. Серіков); проєктивна модель особистісно орієнтованого навчання (Н. Алексєєв); культурологічна концепція особистісно орієнтованої освіти (Є. Бондаревська); саморозвиваюча виховна система (Л. Новиков); методики колективних творчих справ (І. Іванов); педагогіки свободи і педагогічної підтримки (О. Газман); педагогічної діяльності, що самоорганізовується (С. Кульневич) та інші. Ураховуючи специфіку навчання майбутніх офіцерів ЗСУ, особистісно орієнтовані взаємовідносини визначають спрямованість на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, коли основними життєвим відношенням є гуманне ставлення до інших людей, що дозволяє особистості виходити за межі своїх актуальних, наявних можливостей. Такі взаємовідносини характеризуються відповідними вимогами: 1) рефлексивність; 2) гнучкість і варіативність; 3) позитивна оцінка пізнавальних досягнень; 4) технологізація процесу навчання; 5) активна пізнавальна та самостійна мисленєва діяльність, що спрямована на актуалізацію знань, способів їх отримання та застосування; 6) диференціація та індивідуалізація навчання; 7) діяльнісно-творчий характер навчання; 8) діалогічність, полілогічність; 9) інтерактивність; 10) проєктивність. Різнобічний аналіз праць вчених дозволив нам характеризувати особистісно орієнтовані взаємовідносини відповідними видами (вплив громадської думки колективу; сумісне виконання службових обов'язків; взаємовідносини з командирами) що реалізуються через суб'єкт-суб'єктні взаємини: між викладачами та членами групи, між командирами та членами групи, між членами групи, між викладачами та командирами;

Друга умова – організація навчального процесу з використанням методів непрямого управління навчальним процесом у ВВНЗ – це цілеспрямована організація ефективного функціонування процесів навчання і виховання, інтелектуально-творчої діяльності та самоосвіти курсантів (слухачів), що

забезпечує досягнення визначеної мети. Непряме педагогічне управління (А. Семенова) – засіб опосередкованої координації процесу розвитку здібностей того, хто навчається, що опосередковано впливає на його особистість, без жорсткої регламентуючої дії, з наданням права вибору особистих стратегій поведінки. Він реалізується на базі непрямих впливів, рефлексії і співтворчої взаємодії у процесі індивідуальної та групової діяльності. Теоретичний аналіз робіт І. Вохмяніної, Н. Вишнякової, Н. Гавриш, Н. Глузман, Ю. Гурова, Л. Карамушки, М. Корольчука, В. Краснюка, З. Курлянд, М. Малигіної, В. Марченка, М. Окси, О. Пехоти, І. Сергєєва дозволив визначити та структурувати за каналами сприйняття і спрямованістю впливу методи непрямого управління навчальним процесом, а саме – вербальні: емотивні, когнітивні (направлені на збудження інтересу та спрямовані на засвоєння навчального матеріалу), поведінкові (направлені на підтримку поведінки та спрямовані на усунення конфліктних ситуацій); невербальні методи непрямого управління: іміджеві, тілесні, просторові;

Третя умова – сприяння становленню позитивної професійної „Я-концепції” офіцерів ЗСУ у процесі навчання. Теоретичний аналіз праць Р. Бернса, Л. Божович, В. Калінаускаса, В. Калошина, З. Курлянд, А. Реана, А. Семенової та інш. дав можливість визначити позитивну професійну „Я-концепцію” офіцера ЗСУ як систему ціннісно-мотиваційних установок, відповідно до особистісно-професійних особливостей особистості майбутнього офіцера ЗСУ, образів: „Я реальне” та „Я ідеальне”, що дозволяє за допомогою самооцінки узагальнених уявлень про самого себе, та завдяки самоконтролю при порівнянні образів „Я реальний” з „Я-ідеальним” вибрати та дотримувати відповідних стратегій поведінки, що спрямовані на успіх. Становлення позитивної професійної Я-концепції майбутнього офіцера ЗСУ відбувається шляхом створення (чи корекції) системи ціннісно-мотиваційних установок образів: „Я як Я”, „Я як Ми” та „Я як Інший” шляхом самооцінки блоком „Я як самовідношення” узагальненого уявлення майбутнього офіцера ЗСУ про самого себе завдяки усвідомленню та порівнянню образів „Я-реальний” з „Я-ідеальним” при дотриманні викладачем відповідних вимог (позитивна „Я-концепція” викладача ВВНЗ, ситуаційно-демократичний стиль управлінської діяльності викладача ВВНЗ, застосування ефективних прийомів заохочення, фундаментальний рівень знань) завдяки усуненню негативних стереотипів та інтеріоризації визначених цінностей.

У другому розділі **„Дослідно-експериментальна робота з реалізації педагогічної технології формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах”** визначено критерії оцінювання рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ, здійснено підбір методик діагностики сформованості елементів професійної мобільності офіцерів ЗСУ, розроблено та експериментально

перевірено педагогічну технологію формування професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі навчання, здійснено математичний аналіз результатів дослідження та відпрацьовані методичні рекомендації щодо впровадження результатів дослідження в процес військово-професійної підготовки офіцерів ЗСУ.

Для оцінки рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ у курсантів (слухачів) за компонентами в якості критеріїв було обрано дві групи показників, що впливають на прийняття і реалізацію рішення. Наявність або відсутність їх й діагностувалася.

Запропонована шкала (Рис.1) надавала можливість оцінити у кількісному відношенні ступінь наявності елементів щодо прийняття і реалізації рішень за всіма компонентами.

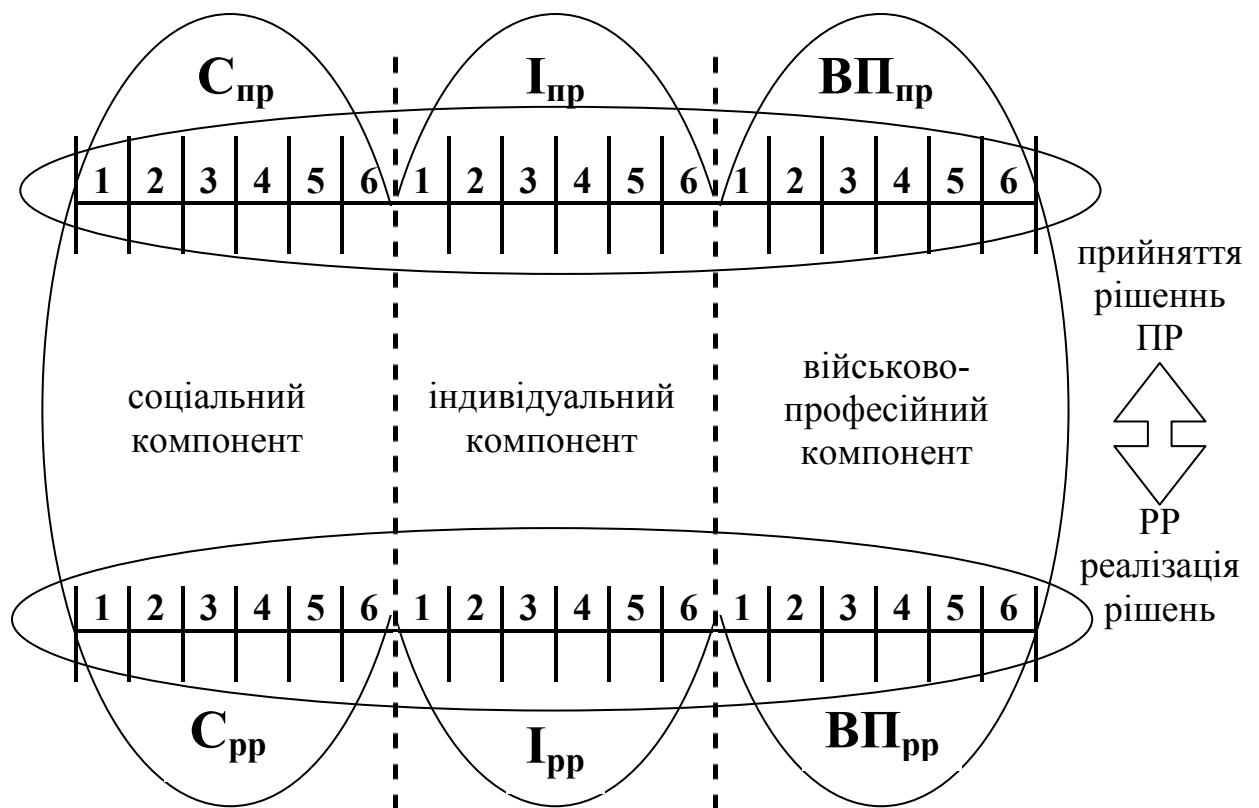

Рис. 1. Шкала оцінки рівнів сформованості у курсантів професійної мобільності офіцерів ЗСУ

Загальний рівень сформованості професійної мобільності у курсантів визначався як сума балів на всіма трьома відрізками по всіх компонентах за формулою:

$$ПМ = \frac{\sum_{i=1}^{18} (PP_i + PR_i)}{3},$$

де PP_i – кількість балів, що впливають на реалізацію рішень, PR_i – кількість балів, що впливають на прийняття рішень, i – індекс $\sum$ балів, отриманих на кожному з відрізків.

Порівняння суми балів PP_i та PP_i вказувало на можливість реалізації мобільності офіцерів ЗСУ щодо призначення на вищі посади в порядку просування по службі. А саме, якщо $PP_i > PP_i$, офіцер більш спроможний до виконання обов'язків на командних посадах. $PP_i \approx PP_i$ – офіцер ЗСУ ефективніше реалізує свої можливості на командно-штабних посадах. $PP_i < PP_i$ – такий офіцер краще виконуватиме обов'язки, що пов'язані зі штабною діяльністю.

Для оцінки рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ за критеріями пропонувалася карта оцінювання по компонентах (*соціальний, індивідуальний, військово-професійний*) за визначеними елементами, що були конкретизовані нами щодо прийняття і реалізації рішень, в якій визначався рівень їх прояву.

Ґрунтуючись на теорії побудови чи вибору шкал математичної обробки вимірювань в психолого-педагогічних дослідженнях, для оцінки рівнів сформованості ПМ нами була обрана номінативна дихотомічна шкала вимірювання, ознаки за якою визначаються як альтернативні. Шкала оцінювання рівня сформованості ПМ складається з двох відрізків (за групами показників), кожний з яких містить 18 значень, що оцінюють наявність чи відсутність 9 елементів компонентів ПМ (по 3 елементи кожного компоненту), які визначені двома характеристиками кожний.

В такий спосіб проводилась також оцінка рівня сформованості означеної мобільності у курсантів. За результатами відповідей респондентів стосовно наявності визначених якостей, що спостерігалися, спираючись на принципи побудови рівноінтервальних і порядкових шкал, ми розділили шкалу відповідно до рівнів такого володіння за кількістю отриманих балів. Нами було виокремлено чотири рівні: 0...3 – низький; 3,0...6 – середній; 6,0...9 – достатній; 9,0...12 – високий.

Для більш точної діагностики рівнів сформованості компонентів означеної мобільності було використано низку методик: гуманність – „Діагностика реальної структури ціннісних орієнтації особи” (за З. Бубновим); справедливість, патріотизм, відповідальність, авторитетність, загальна освіченість – методика оцінки стилю керівництва (за О. Козловською, А. Ромашок, В. Урунським); загальна культура, професійне діловодство – аркуш експертного опитування; комунікабельність – аналіз та оцінка соціально-психологічного клімату в колективі (за Л. Кримською); координаційні здібності – дослідження стилю поведінки в конфлікті (за Д. Райгородским); лідерські якості – робота як наркотик (за В. Каппоні); самовідношення – методика дослідження самооцінки особистості (за С. Будассі); вольові якості – методика діагностики „перешкод” в установці емоційних контактів (за В. Бойко); мобілізаційні якості – адаптований тест управлінських здібностей (за

А. Семеновою); самосвідомість – методика „Чи здатні ви стати керівником?“ (за О. Козловською); мотивація до професійного самовдосконалення – оцінка мотивації досягнення професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ: адаптована модифікована шкала оцінки потреби в досягненні (за А. Кареліним); компетентність – адаптована методика компетентності офіцера (за А. Марковою); мотивація на військову службу – методика діагностики соціально-психологічної адаптації (за К. Роджерсом і Р. Раймондом).

Питанням вивчення, впровадження та застосування у навчальному процесі інформаційних, модульних і педагогічних технологій навчання присвятили свої наукові праці такі вчені як: І. Богданова, М. Жалдак, М. Касьяненко, Б. Ліхачов, Т. Назарова, Н. Панченко, О. Пехота, О. Пометун, С. Симонович, С. Смирнов, С. Сисоева, М. Чошанов та ін.

Зміст педагогічної технології формування професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі навчання у ВВНЗ (Рис.2) обумовлений елементами компонентів професійної мобільності офіцерів ЗСУ та педагогічними умовами, що забезпечують успішність цього процесу, складається з трьох модулів. Змістовий модуль № 1 – інтерактивні лекції тощо. Головною метою цього блоку є включення курсантів (слухачів) до пізнавальної діяльності для усвідомлення службово-професійних завдань майбутньої діяльності й формування професійної мобільності шляхом створення відповідних педагогічних умов. Змістовий модуль № 2 – семінари з розв’язанням змодельованих ситуацій. Мета блоку полягає у стику проблемної ситуації, хоч який би характер вона не мала, та її предметним аналізом: з’ясування причини, що створили цю ситуацію; визначення її характеру і спроби знайти найпридатніший спосіб досягнення цих цілей. Змістовий модуль № 3 – ділові ігри (спрямовані на те, щоб імітуючи реальні управлінські ситуації за допомогою „справжніх”, а не „навчальних” ролей, забезпечили формування умінь та навичок, необхідних для ефективного вирішення управлінських ситуацій та відображали функції реальних посадових осіб, які беруть участь у вирішенні конкретних проблем) та аутогенні тренування.

Аналіз результатів за кожним навчальним блоком дозволяв викладачу розуміти ті зміни, що відбулися у свідомості курсантів та коректувати подальші педагогічні впливи. Для здійснення переходу від низьких і середніх рівнів сформованості професійної мобільності та розвитку її до достатніх і високих, з точки зору технологічного підходу, означена технологія розкривала зміст організації та управління навчальною діяльністю курсантів. В процесі формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ у курсантів (слухачів) ВВНЗ, здійснювався особистісно орієнтований підхід, використовувались методи непрямого управління та відбувається сприяння становленню позитивної професійної „Я-концепції”.

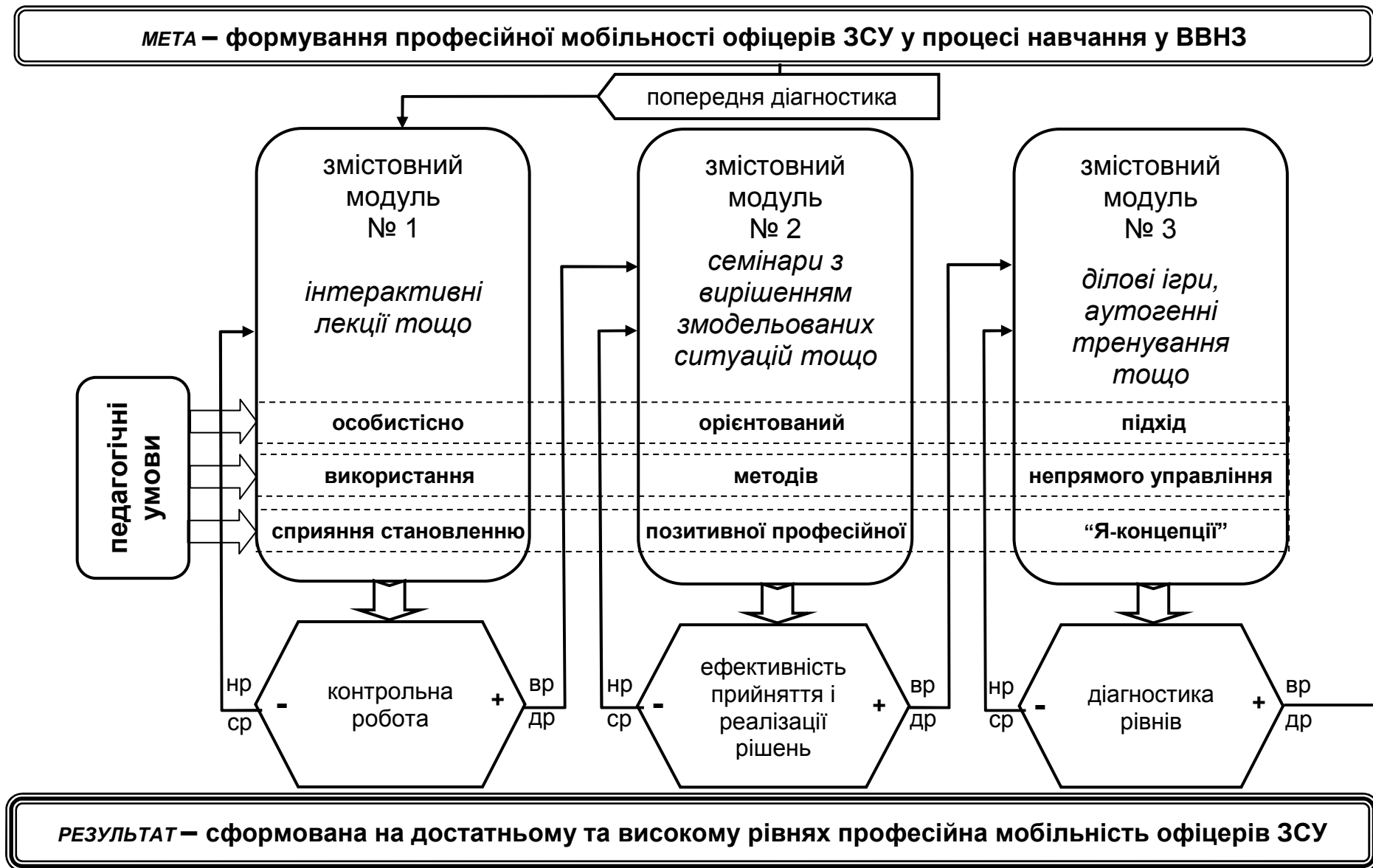

Рис. 2. Педагогічна технологія формування професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі навчання у ВВНЗ

нр – низький рівень, ср – середній рівень, др – достатній рівень, вр – високий рівень

Таким чином, практична реалізація всіх зазначених педагогічних умов формування професійної мобільності активізує самостійну пізнавальну активність майбутніх офіцерів під час навчання, що здійснюється при обов'язковому забезпеченні взаємодії і взаємовпливу таких складових навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі як: вивчення циклів наукових дисциплін (суспільно-політичних, загальноосвітніх, психолого-педагогічних, спеціальних); підвищення загальноосвітнього і культурного рівня майбутнього офіцера завдяки самоосвітньої діяльності; практики; формування первинного досвіду управління і організації самостійної пізнавальної діяльності курсантів (слухачів), а також введення у навчальний процес спецкурсу „Формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ”.

Побудована педагогічна технологія формування професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі навчання у ВВНЗ реалізовувалася нами серед курсантів (слухачів) експериментальних груп в ході викладання спецкурсу „Основи формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ” у межах курсу „Основи військового управління”. У курсантів контрольних груп заняття проводилися за традиційно-лекційною формою навчання, спецкурс не викладався.

Під час проведення першого змістовного модуля, що містив 6 лекцій, проведення яких ґрунтувалось на інтерактивних технологіях з використанням ТЗН, а саме – кодоскопа та мультимедійного проектора, курсанти (слухачі) опановували теоретичний матеріал, щодо теоретичних засад та умов формування й методики діагностики професійної мобільності офіцерів ЗСУ. Змістовий модуль № 2 містив 6 семінарських занять, підґрунтям яких було розв'язання курсантами (слухачами) змодельованих ситуацій службово-професійної діяльності офіцера ЗСУ. Третій змістовний модуль складався з ділової гри „Атестування підлеглого особового складу”, сутність якої полягала в тому, що кожний курсант (слухач) виступав в ролі командира підрозділу і атестував своїх підлеглих відповідно до Методичних рекомендацій з порядку складання атестаційної картки військовослужбовця та її використання в процесі атестування, після чого, методом експертних оцінок було визначено загальний рейтинг курсантів (слухачів) в групах та аутогенних тренувань де були використані вправи за методикою В. Калошина: „Розуміння виправданості почуттів і поведінки” та „Ідеальна модель”, перед проведенням яких курсантам (слухачам) було запропоновано вправу на розслаблення (за методикою М. Мольца).

Порівняльна характеристика рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ у курсантів контрольних та експериментальних груп загальновійськового (ЗВФ) та аеромобільного (АЕМФ) факультетів наведена в табл.1.

**Порівняльна характеристика
рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ
у курсантів ЗВФ та АЕМФ**

Групи респондентів	Рівні мобільності			
	Низький, %	Середній, %	Достатній, %	Високий %
Загальновійськовий факультет				
КГ на констатувальному етапі	53	38	9	0
КГ на прикінцевому етапі	45	35	17	3
ЕГ на констатувальному етапі	57	35	7	1
ЕГ на прикінцевому етапі	4	15	54	27
Аеромобільний факультет				
КГ на констатувальному етапі	52	33	15	0
КГ на прикінцевому етапі	30	44	22	4
ЕГ на констатувальному етапі	57	32	11	0
ЕГ на прикінцевому етапі	5	15	48	31

В результаті проведення дослідно-експериментальної роботи з формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ шляхом реалізації педагогічної технології під час якої було створено відповідні педагогічні умови, стало можливим стверджувати, що середній рівень сформованої професійної мобільності офіцерів ЗСУ у курсантів ЗВФ на прикінцевому етапі збільшився на 83,11 %, а у курсантів АЕМФ – на 45,79 % більше ніж на початковому етапі експерименту.

ВИСНОВКИ

1. Головним завданням системи військової освіти є підготовка до службово-професійної діяльності офіцерських кадрів ЗСУ, а також підготовка військовослужбовців за контрактом та військових фахівців для формування кадрового резерву.

Службово-професійна діяльність офіцерів ЗСУ – трудова діяльність в межах професії, яка спрямована на виконання конкретних службових обов'язків (функцій), що визначаються відповідними керівними документами (інструкціями, наказами, статутами, настановами, законами тощо) й непов'язана безпосередньо з виробництвом. Така діяльність вимагає спеціальної підготовки.

Професійна мобільність офіцера ЗСУ – інтегрована сукупність соціальних, індивідуальних та військово-професійних якостей особистості офіцера, які забезпечують продуктивне виконання покладених на нього обов'язків службово-професійної діяльності у встановлений термін з мінімальними витратами людських ресурсів і матеріальних засобів, на будь-

якій посаді, як у мирний так і у воєнний час, а також надають змоги планувати свою кар'єру та професійний ріст.

2. Для оцінки рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ у курсантів (слухачів) по компонентах (соціальний, індивідуальний, військово-професійний) за критерії було обрано дві групи показників, які впливають на прийняття (PP_i) і реалізацію рішення (PP_i). Наявність або відсутність яких й діагностувалася. Оцінка проводилася за кожним компонентом окремо. Загальний рівень сформованості професійної мобільності у курсантів визначався як сума балів на всіх трьох відрізках за всіма компонентами як середнє сумарне значення. За допомогою шкали порівнюючи суми PP_i і PP_i стане можливим оцінити доцільність призначення офіцерів на вищі посади в порядку просування по службі: якщо $PP_i > PP_i$, такий офіцер більш спроможний до виконання обов'язків на командних посадах. $PP_i \approx PP_i$ – офіцер ЗСУ ефективніше реалізує свої можливості на командно-штабних посадах. $PP_i < PP_i$ – офіцер краще виконуватиме обов'язки, що пов'язані зі штабною діяльністю.

Для оцінки рівнів сформованості професійної мобільності офіцерів ЗСУ за критеріями пропонувалася карта оцінювання означеної мобільності по компонентах за визначеними елементами, що були конкретизовані нами щодо прийняття і реалізації рішень в якій визначався рівень їх прояву. Відповідно до цього було виокремлено чотири рівні: низький; середній; достатній; високий. При цьому, у кожного конкретного курсанта ознаки цих компонентів стосовно один до одного виявлялися по-різному: так, слабкий прояв одних компенсувався більш сильним проявом інших.

3. Ураховуючи специфіку навчання майбутніх офіцерів ЗСУ нами визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, що сприяють формуванню професійної мобільності офіцерів ЗСУ у процесі навчання:

- особистісно орієнтований підхід до військово-професійної підготовки
- цілеспрямоване дотримання визначених педагогічних вимог, щодо організації та проведення навчальних занять і службових заходів, які направлені на процес військово-професійної підготовки шляхом виявлення та розвитку нахилів, задатків і умінь особистості; з визнанням її унікальності, свободи та права на повагу, що проявляються через певні види діяльності педагогів та командирів за допомогою суб'єкт-суб'єктних взаємин;

- непряме управління навчальним процесом у ВВНЗ – це цілеспрямована організація та координація щодо ефективного функціонування процесів навчання, інтелектуально-творчої діяльності і самоосвіти майбутніх офіцерів ЗСУ з метою формування та розвитку їхньої професійної мобільності

відповідними методами з наданням права вибору особистих стратегій поведінки, що ґрунтується на рефлексії та організації співтворчої взаємодії;

– сприяння становленню позитивної професійної „Я-концепції” майбутнього офіцера ЗСУ – процес, що відбувається шляхом створення (чи корекції) системи ціннісно-мотиваційних установок, відповідно, до особистісно-професійних особливостей особистості майбутнього офіцера ЗСУ, образів: „Я як Я”, „Я як Ми” та „Я як Інший” шляхом самооцінки блоком „Я як самовідношення” узагальненого уявлення майбутнього офіцера ЗСУ про самого себе завдяки усвідомленню та порівнянню образів „Я-реальний” з „Я-ідеальним” при дотриманні викладачем відповідних вимог.

4. Зміст розробленої педагогічної технології формування професійної мобільності майбутніх офіцерів ЗСУ у процесі навчання у ВВНЗ обумовлений елементами компонентів професійної мобільності офіцерів ЗСУ та педагогічними умовами, що забезпечують успішність процесу формування професійної мобільності офіцерів ЗСУ. Під час реалізації, така технологія відображає уявлення цього процесу з точки зору технологічного підходу, що характеризується: зворотнім зв'язком, поточним контролем, корекцією та рекомендаціями. Аналіз результатів за кожним навчальним блоком дозволяє викладачу розуміти ті зміни, що відбулися у свідомості курсантів та коректувати подальші педагогічні впливи. Для здійснення переходу від низьких і середніх рівнів сформованості професійної мобільності та розвитку її до достатніх і високих, з точки зору технологічного підходу, означена технологія розкриває зміст організації та управління навчальною діяльністю курсантів.

В результаті проведення дослідно-експериментальної роботи формування мобільності офіцерів ЗСУ шляхом реалізації педагогічної технології під час якої було створено відповідні педагогічні умови, середній рівень сформованої мобільності у курсантів ЗВФ на прикінцевому етапі збільшився на 83,11 % ніж на початковому, а у курсантів АЕМФ збільшився на 45,79 % ніж на початковому етапі експерименту.

Перспективним напрямком подальших досліджень є розвиток професійної мобільності офіцерів в аспекті інтеграції України до європейського простору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ващенко А. М. Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах: кілька чинників з багатьох // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2005. – №1-2. – С. 58-63.
2. Ващенко А. М. Аналіз теоретичних підходів до проблеми формування професійної мобільності офіцерів Збройних сил України // Збірник

наукових праць № 36. Частина II. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2006. – С. 9-13.

3. Ващенко А. М. Впровадження особистісно орієнтованого підходу щодо формування професійної мобільності офіцерів Збройних Сил України // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: педагогіка і психологія. — Зб. статей: Вип. 8. Ч.1. – Ялта: РВВ КГУ, 2005. – С. 70-76.

4. Ващенко А. М. Організація навчального процесу з використанням методів непрямого управління щодо формування професійної мобільності офіцерів збройних сил України // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / Укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко. – Випуск LX (60). – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С.49-54.

5. Ващенко А. М. Зміст та результати впровадження педагогічної технології формування професійної мобільності офіцерів Збройних сил України // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2006. – № 1-2.–С. 65-68.

6. Ващенко А.М. Сутність і структура професійної мобільності майбутніх офіцерів // Матеріали X міжнародної науково-методичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців». – Одеса: ОДАБА, 2004. – С. 26-28.

7. Ващенко А. М. Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів як чинник підвищення якості освіти // Україна – суб'єкт європейського освітнього простору: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2005 р.). – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – С. 225-228.

8. Ващенко А. М. Непряме педагогічне управління як педагогічна умова формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у ВВНЗ // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції „Сучасні напрямки розвитку Сухопутних військ ЗС України”. – Одеса; ООЛІСВ, 2005. С. 153-154.

9. Ващенко А. М. Комп'ютерне моделювання управлінських функцій офіцера ЗСУ у процесі підготовки до службово-професійної діяльності // Матеріали I-ї молодіжної наукової конференції. – Одеса: Юридична література, 2005 – С. 116-119.

10. Ващенко А. М., Манойло О. Г., Єфіменко А. Є. Теоретичні засади військового управління: Навчальний посібник для курсантів ВВНЗ Сухопутних військ. – Одеса: ООЛІСВ, 2005. – 128 с.

11. Ващенко А. М., Манойло О. Г., Удовиця О. Ф. Основи військового управління: Альбом наочних схем. – Одеса: ОІСВ, 2004. – 96 с.

АНОТАЦІЇ

Ващенко А. М. Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – „Теорія і методика професійної освіти”. – Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2006.

У дисертації досліджено й обґрунтовано необхідність формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах. Визначено рівні сформованості професійної мобільності офіцерів Збройних сил України. Розроблено методику їх діагностики. Зазначено, що структуру професійної мобільності офіцерів Збройних сил України становлять такі компоненти: соціальний, індивідуальний, військово-професійний. Теоретично обґрунтована педагогічна технологія формування професійної мобільності майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі навчання, а також шляхи її реалізації. Засобом реалізації змістового аспекту виступив спецкурс „Основи професійної мобільності офіцерів Збройних сил України”.

Ключові слова: професійна мобільність, компоненти професійної мобільності, педагогічна технологія, формування професійної мобільності.

Ващенко А. М. Формирование профессиональной мобильности будущих офицеров в процессе обучения в высших военных учебных заведениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – «Теория и методика профессионального образования». – Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого. – Хмельницкий, 2006.

В диссертации исследована и обоснована необходимость формирования профессиональной мобильности будущих офицеров в процессе обучения в высших военных учебных заведениях.

Профессиональная мобильность офицера Вооружённых сил Украины – интегрированная совокупность социальных, индивидуальных и военно-профессиональных качеств личности офицера, обеспечивающих продуктивное выполнение возложенных на него обязанностей служебно-профессиональной деятельности в установленный срок с минимальными затратами человеческих ресурсов и материальных средств, на любой должности, как в мирное, так и в военное время. Они предоставляют возможность планировать свою карьеру и профессиональный рост.

Компонентами профессиональной мобильности офицера Вооружённых сил Украины являются: социальный, индивидуальный, военно-профессиональный. Конкретизация элементов компонентов, в связи с различиями в специфике управленческой деятельности офицеров (командная, командно-штабная, штабная), была осуществлена по следующим группам: элементы, влияющие на принятие решения, и влияющие на реализацию решения.

Содержание педагогической технологии формирования профессиональной мобильности будущих офицеров Вооружённых сил Украины в процессе обучения в ВВУЗе обусловлено элементами компонентов профессиональной мобильности офицеров Вооружённых сил Украины и такими педагогическими условиями:

– личностно ориентированный подход к профессиональной подготовке (целенаправленное соблюдение определенных педагогических требований, относительно организации и проведения учебных занятий и служебных мероприятий, направленных на военно-профессиональную подготовку путем выявления и развития наклонностей, способностей и умений личности; с признанием ее уникальности, свободы и права на уважение, проявляющихся в определенных видах деятельности педагогов и командиров благодаря субъект-субъектным взаимоотношениям);

– косвенное управление учебным процессом в ВВУЗе (целенаправленная организация и координация относительно эффективного функционирования процессов обучения, интеллектуально-творческой деятельности и самообразования будущих офицеров Вооружённых сил Украины с целью формирования и развития их профессиональной мобильности соответствующими методами с предоставлением права выбора личностных стратегий поведения, базирующегося на рефлексии и организации совместного творческого взаимодействия);

– содействие становлению позитивной профессиональной «Я-концепции» будущего офицера (процесс, происходящий путем создания (или коррекции) системы ценностно-мотивационных установок, в соответствии с личностно-профессиональными особенностями будущего офицера Вооружённых сил Украины, а именно таких образов, как: „Я как Я”, „Я как Мы” и „Я как Другой” путем самооценки их через блок „Я как самоотношение”: обобщенное представление будущего офицера Вооружённых сил Украины о самом себе благодаря осознанию и сравнению образов „Я-реальный” с „Я-идеальным” при соблюдении преподавателем соответствующих требований).

Конкретизированные педагогические условия обеспечивали успешность процесса формирования профессиональной мобильности, путём внедрения разработанной педагогической технологии, состоящей из трех модулей. Анализ результатов за каждым учебным модулем (содержательный модуль № 1

(интерактивные лекции и т.п.), содержательный модуль № 2 (семинары с решением смоделированных ситуаций и т.п.) и содержательного модуля № 3 (деловые игры, аутогенные тренировки и т.п.)) разрешает преподавателю понимать те изменения, которые произошли в сознании курсантов и корректировать дальнейшее педагогическое влияние.

Результаты проведения исследовательско-экспериментальной работы по формированию профессиональной мобильности офицеров Вооруженных сил Украины у курсантов путем реализации педагогической технологии во время которой были созданы соответствующие педагогические условия, в ходе преподавания спецкурса «Основы формирования профессиональной мобильности офицеров Вооруженных сил Украины», полностью подтвердили гипотезу исследования.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, компоненты профессиональной мобильности, личностно ориентированный подход, косвенное управление, позитивная профессиональная «Я-концепция», педагогическая технология, формирование профессиональной мобильности.

Vashchenko A. M. Shaping of professional transportability of the future officers in the process of education at the higher military educational institutions. – Manuscript.

The thesis is for obtaining the scientific degree of the candidate of the pedagogical sciences in the speciality 13.00.04 – “The theory and methods of professional education”. – The National Academy of the State Borderguard Service of Ukraine named after Bogdan Khmelnytskyi. – Khmelnytskyi, 2006.

In this thesis the need of shaping of professional transportability of the future officers in the process of education at the higher military educational institutions has been studied and substantiated.

The certain levels of forming of professional transportability of the officers of the Ukrainian Armed Forces have been determined. The methods of their diagnostics were worked out. It is specified that the structure of professional transportability of officers of the Ukrainian Armed Forces include such components as: social, individual, military-professional. The pedagogical technology of shaping of professional transportability of officers of the Armed Forces of Ukraine in process of education, as well as the ways of its realization have been substantiated theoretically. The means of realization of the profound aspect is the special course "Bases of professional transportability of the officers of the Armed Forces of Ukraine".

The keywords: professional transportability, components of professional transportability, pedagogical technology, shaping professional transportability.

Підписано до друку _____ . Формат 60x84/16.
Умов. друк. арк. 1.0. Тираж 100 прим. Замов. № _____ Од.
Видавництво Національної академії ДПСУ.